

השיעור השבועי

גיליון מספר 448

הרב המקדים: הג"ד יהושע אייכנשטיין, ר"י יד אהרן רב ארצה: הרדה"צ ציון כהן, רב העיר אור יהודה

כתב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:18	20:20	19:28	תל אביב
21:15	20:19	19:28	חיפה
21:19	20:23	19:31	באר שבע
21:14	20:19	19:28	

חג השבועות | ו' סיון תשפ"ד

הלכות חג השבועות

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 053-4774733

מעלת הלימוד בליל שבועות. לימוד התיקון, ומה יעשו בני הישיבות. ריקודים בשבועות. מנוחה קצרה לפני התפלה. תחילת זמן ברכות השחר. אם בעמוד השחר יפסיק מלימודו לברך ברכות התורה. ברכות התורה למי שהיה ער כל הלילה. ברכות התורה בלילה למי שעלה למיטה ונרדם אחר צאת הכוכבים. קידוש בערב שבועות מבעוד יום

מעלת הלימוד בליל שבועות

א. בזהרה הקדוש (פרשת אמור דף צח ע"א) מובא, חסידים הראשונים לא היו יושנים בליל שבועות, והיו עוסקים בתורה, ואומרים בואו לנחול מורשה קדושה לנו ולבנינו בשני העולמות. ובהקדמת הזוהר (ח"א דף ת"ג ע"א) מובא עוד, כל אלו שמתקנים התיקון בלילה הזה ושמחים בו, כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזיכרונות לפני ה' יתברך, ומברך אותם בשבעים ברכות וכתרים של העולם העליון. אלו דברים רוחניים נשגבים מאוד. ובלבד שילמד ולא יפטט וישתה תה אחרי תה... אלא ישב וינצל כל רגע ללימוד התורה.

"מה לך נרדב"

ב. בפרקי רבי אליעזר (פרק מא) מובא הטעם שנשארים ערים כל ליל שבועות, כי בשעת קבלת התורה עמדו מיליונים תחת הר סיני, ובני ישראל היו עייפים ונרדמו, והקב"ה נצרך להעירם על ידי קולות וברקים. והיה קטרוג על עם ישראל, הקב"ה מתגלה אליכם ונותן לכם חמדה גנוזה שהשתעשע בה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם, יחד עם פמליא של מעלה, ואתם נרדמים?! וכדי לכפר על זה, אנחנו מנודים שינה מעינינו בליל שבועות ולומדים כל הלילה.

"לכו נא הגברים"

ג. המנהג להישאר ניעורים וללמוד כל הלילה, שיך רק לאנשים ולא לנשים, וכתב רבינו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים (ח"א סוד ישרים סי' ט), כי על פי הקבלה הלימוד בליל

1 מדברי הרב יהושע אייכנשטיין שליט"א: ברשות מרן הראשון לציון שליט"א. במצב בו אנו שרויים חובה להכיר טובה לחיילים שעושים את חובת ההשתדלות, אבל כולם צריכים לדעת שהתורה שאנו לומדים היא הזכות שמגינה עלינו, ולהכיר בכך שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. וכמו שדבר על זה הראשון לציון שליט"א, וצריכים להודות לו על שעומד בפרץ ומדבר בתוקף שהתורה היא ההגנה האמתית. הגיע הזמן שכולם יפקחו ויבינו זאת, ולא יחיו באשליות. וכל עוד כופרים וחושבים "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", הם גורמים לצרות ולחרבן. ומכל מקום יהודים הם יהודים, ובתוך עשה יש צלם אלוקים, זה מכוסה, אבל בעת צרה גדולה ח"ו הם יעשו תשובה ויכירו בקב"ה, ואז תבוא הישועה הגדולה. ברצוני רק לציין, שמר חותני היה בידדות עם מרן החזון עובדיה, ועמדו יחד נגד הפירצות הרבות שהיו בזמנם. הקב"ה יתן כח לראשון לציון שימושך לעמוד בפרץ ולחזק את הטעון חיזוק. והקב"ה יעורנו להתגבר על כל הצרות, ונזכה לראות את הישועה בקרוב בימינו. אמן.

מדברי הרב ציון כהן שליט"א: ברשות מורנו ורבונו, מאיר דרכנו. הערב בצאת השבת התבשרנו שבחסדי שמים שוחררו ארבעה חטופים, אחד מהם מאור יהודה, ובגלל שהגעתי לכאן לא יכולתי לקבל אותו. כמה תפלות ותחינות אמו התפללה. הבת שלי מורה, ומתפללת על כל החטופים ועליו באופן אישי, ואמרה לי בשבוע שעבר: אני מתפללת עליו מעומקא דליבא, ומרגישה שהוא חוזר... ה' ישמרו לנו את כל החיילים שמחריפים נפשם, את כל הפצועים, אנחנו הולכים לשיקום בתל השומר, איזה מקרים... שהקב"ה ישלח להם רפואה שלימה, ויקרא דרוך לכל החטופים. ואני מברך את מורנו ורבונו שיאריך ימים על מולכותו, וימשיך להאיר את דרכנו במכון 'דורות', שמביא חיים לעולם. אנחנו אוהבים ומוקירים את הרב, עטרה הוא לראשנו, כה יתן ה' וכה יוסיף. שיהיה שבוע טוב, שבוע של בשורות טובות, שנזכה לקבל את התורה באהבה, וזכות התורה תעמוד לנו שנוכה לראות עין בעין בשבוע ה' ציון במהרה בימינו. אמן.

דברי מרן שליט"א: ישר כח וחוק וברוך לרב הגאון רבי יהושע אייכנשטיין ראש ישיבת יד אהרן, וחתנו של הגאון הרב בצלאל זולטי זצ"ל. בישיבתו יש תלמידים מעט הכמות ורב

שבועות הוא המשך התיקון במצות ספירת העומר, והלא נשים פטורות ממצות ספירת העומר, שהיא מצוה שהזמן גרמא, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ד). ואף שהרמב"ן (קידושין לג) סובר שמצות ספירת העומר אין הזמן גרמא, וביארו האחרונים בדעתו שמצות הספירה תלויה בקצירת העומר, וכעין דברי הטורי אבן (מגילה כ). אבל להלכה נשים אינן שייכות בספירת העומר, וכן הוא על פי הקבלה (זוהר פ"ר תצוה דף קפג), ולכן גם לא צריכות להישאר ערות בליל שבועות. אם רוצות לסייע ולהכין כוסות תה וקפה ללומדים, תבוא עליהן ברכה, אבל אינן לומדות וקוראות את התיקון.²

תיקון ליל שבועות

ד. נכון ללמוד את התיקון המובא בקריאי מועד, שנתקן על פי שער הכוונות (דף פ"ט ע"א), שהסתמך על הקדמת הזוהר הנ"ל. החק יעקב (סימן תצד) - היה גאון אשכנזי - כתב, שאצלם לא נהגו לקרוא תיקון, ולמדו גמרא. אבל באמות לומדים, ולא סתם טוחנים, אז מה הסברא כאן ומה הסברא כאן... תמשיך לאלה!... אולם החיד"א בספר לב דוד (פרק לא) לא הסכים אתו, וכתב שאותם הלומדים גמרא או דברים אחרים, לא טוב עשו לבנות במה לעצמם, וחויב מוטל עליהם ללמוד את התיקון, כל דבר בעיתו, במשך השבוע תעשה 'משמרו' ותלמד מה שאתה רוצה, אבל בליל שבועות ילמדו את התיקון.

האיכות, הרב לא מקבל בקלות, והוא טורח הרבה על התלמידים, ובמשך למעלה מארבעים שנה שהישיבה קיימת, זכה להעמיד תלמידים הרבה. חמיו הגאון רבי בצלאל זולטי היה ידיד נפש של מרן זצ"ל, בשנת תשכ"ה הוא דחף את מרן להתמנות לחבר בית הדין הגדול, ואף שחברי הועדה הרבנים הספרדים - לא אומר את שמותם - התנגדו, אבל הרבנים האשכנזים, הרב זולטי, הרב גולדשמיט, בהוראת הרב אלישיב, הם שדחפו את מרן שיהיה חבר בית הדין הגדול, ואחר כך רב ראשי לתל אביב, ורב ראשי לישראל. מרן והרב זולטי היו בקשר הדוק, ישבו יחד בבית הדין הגדול, וגם אחר כך נועצו יחד בהרבה דברים, מתוך ידידות בלב ונפש, ידידות של תורה. מרן הגדיר את ספרו משנת יעקב, שהוא כמו מהנדס שבונה בנין חמישים קומות, בונה בונה, מקשה ומקשה, ואחר כך ממתץ תירוץ אחד שמיישב הכל. היה גאון עולם, לא האריך ימים ושנים, אבל ב"ה שהשאיר לנו את חתנו הגאון רבי יהושע, שהקים עולה של תורה, והקים ישיבה. נברך אותו שירחיב גבולו בתלמידים, יאריך ימים ושנים, בריא אולם לעבודתו יתברך. יזכה להגדיל תורה ולהאדירה. אמן.

חוק וברוך לגאון הרב ציון כהן, רבה של אור יהודה וראש מכון 'דורות'. באים אצלי הוא ובנו הרב איתן, ומספרים לי כל מיני דברים ומתייעצים. ב"ה עושים הכל לפי הקול של מרן זצ"ל, מרן היה לו 'כוחא דהיתרא', אבל בצמוד לשלחן ערוך והפוסקים, מעולם לא המציא קולא מהראש שלו וסמך עליה, אלא תמיד סמך על הפוסקים. ואני עוקב ורואה, ב"ה המכון הזה הולכים בדרך של מרן, וכמו שאמר מביא חיים לעולם. אשריו ואשרי חלקו. הוא גם מזכה הרבים באורי יהודה, מרן תמך בו בכל כוחו שיבחר להיות רבה של אור יהודה, כי הכיר אותו במשך שנים. יהי רצון שיזכה עוד לעלות מעלה מעלה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירחיב גבולו בתלמידים, יזכה לסייעתא דשמיא.

² אמנם בהושענא רבה כולם צריכים להרבות זמיות, כי זהו יום מסירת הפתקים, ואם רוצות יכולות להישאר ערות. אבל לגבי שבועות אינן שייכות בתיקון זה, ולכן לא צריכות להישאר ערות.

הגרא"ה והמגיד מדרבנא

ה. הגאון מוילנא עם כל גדלותו היה קורא את התיקון, ולעומתו המגיד מדובנא היה לומד גמרא, ופעם נפגשו בחג השבועות, ושאלו הגרא"ה מדוע אינו לומד את התיקון, והשיבו המגיד מדובנא, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לסוחרים שנוסעים מעיר לעיר וממדינה למדינה למכור את סחורתם, ובידם תיק עם כל מיני דוגמאות של בדים, זה בד משי, וזה פשתן, וכל מיני צבעים, זה צבע ארגמן וזה צבע אחר. והתועלת בכך שהקונים רואים את הדוגמאות ומזמינים מהסחורה שנמצאת במחסנים. אמר המגיד לגרא"ה, כבודו יודע את כל התורה כולה, ולכן קורא את התיקון, שהוא דוגמאות ראשי פרקים מכל התורה, אבל לי אין הרבה תורה ועל כן אין ערך לדוגמאות (הובא ביורה דעת ח"ג סי' לב בהע"ג). על כל פנים נמצא שהגרא"ה עם כל גדלותו למד תיקון. וכמו שכתב החיד"א הנ"ל.

אל תפריש מן הציבור

ו. בחורי ישיבות שנמצאים אצל בעלי בתים, לא יפרשו מהציבור, זה כמו יוהרא, הם יושבים וקוראים את התיקון, והוא יושב עם החברותא שלו וצועק ומפלפל, מה אתה משוייץ?!...³ אלא יקרא את התיקון יחד איתם. אבל בדרך כלל בשבועות בחורים נמצאים בישיבה, זה חג "מתן תורה!" בשנת תשמ"ו ראש ישיבה אחד לא הגיע לבילי שבועות לישיבה שלו, רצה להיות עם אשתו וילדיו בבית, ומרן שהיתה לו השפעה שם לא הסכים לכך, כי הבין את חשיבות הענין. כשנמצאים בישיבה כולם לומדים יחד באוירה שמתחדת של לימוד.

ריקודים בשבועות

ז. צריך לשים לב, לפעמים באמצע הלימוד קמים ורוקדים ומקפצים, אבל למה מקפצים, וכי יש חתן וכלה?!... יש טוענים בשם החפץ חיים שבועות דינו כשמחת תורה, שמותר לעשות כפיים ולקפץ ולרקוד לכבוד התורה, איני יודע אם זה נכון, וגם אם כן, הוא הלך אחר הרמ"א (סי' שלט ס"ג) שהיקל בריקוד בשבת ויום טוב, על פי דברי התוס' (בבב"ב ד"ה תנן), שהגזירה שמא יתקן כלי שיר לא שייכת בזמן הזה שלא בקיאים לתקן כלי שיר. אבל אנחנו הספרדים פוסקים כדעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות שבת ה"ה) ומרן השלחן ערוך (שם), שגם בזמן הזה אסור לרקוד בשבת שמא יתקן כלי שיר.⁴

בחורי ישיבות לבילי שבועות

ח. מה ההנהגה הנכונה לבני הישיבות, האם ללמוד קריא מועד או גמרא. בזמנו כשהקמנו את ישיבת "חזון עובדיה" לפני עשרות שנים, הייתי יעצתי על זה עם מרן זצ"ל, וכמו בכל ההנהגות שהתייעצנו איתו, "יש לנו אב זקן". אמרתי לו: אבא, אם ישר יתחילו את התיקון, הם בחורים צעירים בגיל 17, 18, קוראים מהר, אני לא מספיק לקרוא עמוד אחד והם כבר קראו כמה עמודים... יגמרו את התיקון מוקדם וילכו לכותל, זה תירוץ שהולכים לכותל, הם רוצים לטייל... או ילכו לחדר לשנות קפה ולפטפט. והצעתי שמתחילת הלילה עד חצות, ילמדו גמרא עם חברותות, איזו אוירה של לימוד תהיה... יתחילו בתשע וחצי או בעשר, כמה זמן אוכלים סעודת חג, חצי שעה ולכל היותר שלשת רבעי שעה, שרים כמה שירי החג, אנחנו לא חסידים, הם מאריכים בשירים, אשריהם ואשרי חלקם, אבל אנחנו לא רגילים בזה ושרים בקיצור.⁵ ולכל המאוחר בשעה עשר לבילי מתחילים ללמוד גמרא עד חצות הלילה. ובחצות - בערך 24:40 - דופקים על התיבה, קוראים שמע ישראל, ואחר כך מתחילים את התיקון, ואז תראה אותם קוראים

³ כמו שפעם דיברנו, שאברכים לא ילמדו עם תפלין כבולל, כך נהג הגרי"ש אלישיב, הגרש"ז אורבך, הגר"ש ואזנר, מרן, חכם בן ציון, כל הגדולים שלנו, "מזקנים אתבונן". אדם לא יכול לפרוץ דרך מעצמו, ופתאום להיות צדיק יותר מכולם. זו יוהרא. בפרט בעלי תשובה צריכים לדעת להיות צמודים להנהגת גדולי הדור, וכולם למדו בלי תפלין. בקושי בתפלה מתרכזים לא להסיח דעת מהתפלין.

⁴ כשהיינו בחורים צעירים בישיבת חברון, מי שהיה סוגר 'וורט' - שידוך, אפילו ביום ראשון, היו מחכים לשבת, ובשבת עושים ריקוד, ואם יש כמה אחדים, היו רוקדים לכולם, עושים מצוות חבילות חבילות... אבל זה לא נכון להמתין ולרקוד בשבת. כשלמדתי שם הייתי עומד בצד, והחברים חשבו שאני מתבייש - ספרדים בדרך כלל יותר ביישנים מאשכנזים... ואמרו: בכבוד, תיכנס. אמרתי: לפי דעת מרן אסור. באמת?! בבית המדרש היו באים מצלי ואומרים: תראה לנו איפה זה כתוב, והייתי פותח שלחן ערוך ומראה להם.

⁵ מרן זצ"ל הקפיד מאוד על סדר מוסר. כשנפתח הכולל שלנו בשנת תשל"ד, היה לי יוכח עם אחי הגדול הרב יעקב זצ"ל, אם ללמוד מוסר כבולל לפני מנחה ולפני ערבית, או לא. חכם יעקב טען, אנחנו לומדים הלכה למעשה, גמרא ובית יוסף ושלחן ערוך, וזה מחזק ביראת שמים, המאור שבה מחזרים למוטב (מדרש איפה פתיחתא ב), ולכן לא צריך ללמוד מוסר. אבל אני טענתי שצריך ללמוד מוסר, כי הוא מחזק באמונה וביטחון ויראת שמים. כשי יוכח בין שני אחים מה עושים? הולכים לאבא שהוא גדול הדור. הלכנו אליו ושמע את טענותיו ביישוב הדעת, ואמר לי הרב: אתה צודק, תעשו רבע שעה לפני מנחה לימוד במסילת ישרים, ורבע שעה לפני ערבית לימוד בחוסן יהושע, ובחודש אלול בשערי תשובה. חבל להפסיד את סדר מוסר, צריך לשמור על סדרי הישיבה.

⁶ אדם צריך לדאוג לבריאותו, שיוכל להאריך ימים ושנים, בשביל מה ימות בגיל שבעים או שמונים, אם שומר על הבריאות יכול להאריך ימים יותר, עד גיל תשעים או מאה, כמו הרב שך והרב אלישיב...

את התיקון עד אחרי עמוד השחר... מרן הסכים איתי ואמר: נכון, זו פשרה טובה, 'מזה ומזה אל תנח ידך'.

ישיבת חזון עובדיה

ט. ואכן היינו מקפידים על זה, דבר ראשון ללמוד עם חברותא, וגם מרן תמיד היה מקפיד ללמוד בישיבה עם חברותא, כי זה עושה אוירה של לימוד, אדם שנמצא בישיבה הוא 'חב לאחריני', הוא מזכה גם את האחרים, ולא חי לעצמו, בביתו יעשה מה שרוצה, אבל במסגרת ישיבה או כולל צריך לדאוג לאוירה בבית המדרש. היו לי בישיבה כמה אחדים 'ספרדים חזקים' שרצו לקרוא תיקון, וכבר בתחילת הלילה היו שמים קריאי מועד מתחת הגמרא, שלא ארגיש... אבל הייתי קולט אותם ושואל: למה קוראים תיקון? כי אנחנו ספרדים! וכי ספרדים לא לומדים גמרא?! איפה חבורה הגמרא שלנו? בבבל, זה 'תלמוד בבלי'! תלמדו גמרא... הייתי מקפיד על כך שישמעו למה שמרן זצ"ל הורה לנו. לכן הנכון שבחורי ישיבות ילמדו גמרא עד חצות, ובחצות יקראו קריאת שמע ויאמרו את התיקון.

"יורא מנחה כי טוב"

י. מרן זצ"ל לבילי שבועות ובהושענא רבה היה הולך לנוח מעט בסוף הלילה. אולי לא היה כדאי לגלות, אבל כבר גיליתי בשיעור הקודם... מרן היה בא לבית כנסת 'בורוכוב' ואחר כך לבית כנסת הגדול, בשעה עשר, ויושב עם הבעלי בתים, קוראים את התיקון, ואת המדרשים, והיה נותן שיעור על התרי"ג מצוות, כל מצוה מעשית היה מסביר, ומה שלא מעשי קרא מהר. ואחר כך כשתחילו את האידרא, או בהושענא רבה את התהלים, היה בא לבית, והייתי מתלווה אליו, והיה לומד נודע ביהודה - הוא אהב את הספר הזה הרבה - או חקרי לב, במשך שעה או שעתים, ואחר כך היה ישן מעט לפני שחירת. הגרי"ש אלישיב בשנותיו האחרונות על כל פנים היה ישן מעט לאחר הסעודה, במשך שעתים או שלש, ואחר כך יושב כל הלילה ולומד. הגר"ש ואזנר מיד אחר הסעודה היה בא לבית המדרש ללמוד עם תלמידיו, ושעה לפני עמוד השחר היה הולך לביתו לישון מעט, כדי שיהיה לו כוח להתפלל כמו שצריך. אבל לא כולם יעשו כך, מי שאוהב ללמוד והוא מתמיד יעשה כך, מי שהוא כמו מרן יעשה כמו שמרן עשה... ולמה אני מספר את זה, שתדעו שמי שבאמת קשה לו להתפלל שילך לישון שעה קודם התפלה.

"שומר מה מלילה שומר מה מלילה"

יא. הרב ואזנר (שבט הלוי ח"י סי' סט) דן מצד שאין לאכול ואין לישון קודם התפלה שמא ימשך, וכתב שיעמיד שומר שיאמר לו: אני הולך לישון, תעיר אותי לתפלה בשעה ארבע וחצי. בעולם הישיבות מתפללים מנחה בצהרים, ולפי שעון קיץ אפשר להתחיל להתפלל בערך בשעה אחת ורבע, ולכן יש ישיבות שאוכלים ארוחת צהרים בשעה אחת, ומתפללים מנחה בשעה שלש וחצי, לפני סדר ב', וכן יש בחורים שהולכים להתפלל בשעה שבע, במקום סדר מוסר.⁶ והשאלה איך בישיבות אוכלים ארוחת צהרים לפני תפלת מנחה? יש כאלה שאוכלים בשר או עוף בלי לחם, בזה אין בעיה, אבל יש כאלה שאוכלים לחם, כי רוצים לשבוע ולהיות חזקים.⁷ ואיך אדם נוטל ידים ואוכל לחם לפני שהתפלל מנחה? אלא סומכים על כך שסדרי הישיבה הם כמו שומר, יש לוח מודעות עם זמנים, ושם כתוב שתפלת מנחה בשעה שלש וחצי, וכל בני הישיבה מתפללים בשעה זו, ואם כן אין לך שומר גדול מזה.⁸

⁵ מרן זצ"ל בשבתות וחגים היה שר כמה פיזיס, "אנא בחסדך", "אלי בא זמן", "אנא יה חביבי", וכשאנחנו הבנים היינו בחורים צעירים, רצינו לשיר את השירים של הישיבות דאז, "הבה נגילה"... ומרן היה מתחשב בנו, היה קם ואומר: אני נכנס לחדר ללמוד, כשתגמרו לשיר תקראו לי לזימון. נכנס לחדר ויושב ולומד. וכשגמרנו לשיר אמרנו לו: אבא, גמרנו. והיה בא ועושה לנו זימון.

⁶ מרן זצ"ל הקפיד מאוד על סדר מוסר. כשנפתח הכולל שלנו בשנת תשל"ד, היה לי יוכח עם אחי הגדול הרב יעקב זצ"ל, אם ללמוד מוסר כבולל לפני מנחה ולפני ערבית, או לא. חכם יעקב טען, אנחנו לומדים הלכה למעשה, גמרא ובית יוסף ושלחן ערוך, וזה מחזק ביראת שמים, המאור שבה מחזרים למוטב (מדרש איפה פתיחתא ב), ולכן לא צריך ללמוד מוסר. אבל אני טענתי שצריך ללמוד מוסר, כי הוא מחזק באמונה וביטחון ויראת שמים. כשי יוכח בין שני אחים מה עושים? הולכים לאבא שהוא גדול הדור. הלכנו אליו ושמע את טענותיו ביישוב הדעת, ואמר לי הרב: אתה צודק, תעשו רבע שעה לפני מנחה לימוד במסילת ישרים, ורבע שעה לפני ערבית לימוד בחוסן יהושע, ובחודש אלול בשערי תשובה. חבל להפסיד את סדר מוסר, צריך לשמור על סדרי הישיבה.

⁷ אדם צריך לדאוג לבריאותו, שיוכל להאריך ימים ושנים, בשביל מה ימות בגיל שבעים או שמונים, אם שומר על הבריאות יכול להאריך ימים יותר, עד גיל תשעים או מאה, כמו הרב שך והרב אלישיב...

⁸ מרן זצ"ל (ה'ל' ע"ה ע"ה רג) לא סמך על סברת שומר לבדה, וכתב על כך 'שומר מה מלל'... וכשהיינו בישיבת חזון עובדיה, דיברתי עם מרן על זה, ואמרתי שבישיבות יש ספק ספיקא, יש אומרים שכל האיסור לאכול סעודה לפני התפלה, הוא בסעודה גדולה כמו סעודת ברית מילה, שיש הרבה סלטים, או שבע ברכות, אבל בארוחה בישיבה אוכלים ארוחה רגילה.

לא לאבד את הלילה

יב. כל אחד יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, כי אין זה איסור אם יישן שעה אחת, אבל יזהר שלא לאבד את כל הלילה בשניה, זה ליל שבועות! איפה המצפון שלך?!... לפעמים רואים בהושענא רבה באמצע ההקפות, פתאום נופל אתרוג, למה? מישוהו נרדם בעמידה... חשוב להתפלל שחרית בכוונה ובהתעוררות. אבל בחור ישיבה לא יוותר על לימוד הגמרא וילך לישון עד חצות, אלא אם הוא עייף, יישן שעה אחת, ויבקש מחבריו שישפכו עליו מים להעירו, לא כוס מים, אלא רק כמה טיפות כדי להתעורר... חבל לאבד את ליל שבועות בפטופטים וטוילים, ויש לנצל כל דקה בלילה הזה ללימוד תורה.

ברכות בשחר בחצות לילה

יג. יש כאלה שמברכים ברכות השחר בחצות הלילה, ובעיקר אלה שהולכים לפי רבינו יוסף חיים בעל ה"בן איש חי" (ש"ד פ"ר תולדות אהרן ד"ו, וישב אות ד), ומברכים "הנותן לשכוי בינה" בלילה למרות שרק בבוקר התרנגול צועק קוקוריקו... אבל כתב שהתרנגול מבחין בין אמצע היום לאמצע הלילה. וכן הוא על פי הרש"ש - המקובל רבי שלום שרעבי (נהר שלום הקדמת חצות הלילה דף פ"א), הביאו המקובל מהר"י אלגאזי בשלמי ציבור (דף פ"ו ע"ד) וביאר דבריו על פי הקבלה. אולם הרב אהרן אמת (דף ק"ג) חלק על הרש"ש והביא שמנהגם על פי פשט דברי רבינו האר"י ז"ל, שמי שלא ישן כל הלילה יברך ברכות השחר רק בבוקר לפני תפלת שחרית, ולא בחצות הלילה. בשו"ת רב פעלים ח"ד (ס"א) - חלק ד' נדפס לאחר פטירתו, ומורגש ההבדל מחלקים קודמים, יותר קצר וכו' - הביא את הרש"ש ואת ספר אמת, וכתב שנהגו במקומם כדברי הרש"ש, כי החמיר בדבר הרבה ודיבר קשות על מי שאינו נוהג כך, והחולקים לא אומרים שיש חסרון וגרעון אם יברך הברכות בחצות, ולכן יש לחוש לדברי הרש"ש לברך ברכות השחר בחצות הלילה.

מנהג מרן זצ"ל

יד. אולם מרן זצ"ל אף שתמיד הלך לישון אחר חצות - אמרתי כמה פעמים, אני לא זוכר שהלך לישון לפני שתיים או שלש בלילה, היה יושב ולומד בלילות, באיזו התמדה! גם כשהיה הולך לכל מיני עצרות ומקומות, בפרט בחודש אלול, אני זוכר שלאחר מכן היה מגיע לבית, מוריד את הגלימה, ויושב ללמוד - מכל מקום מעולם לא בירך ברכות השחר בחצות הלילה, והיה מי שהסביר שמרן חשש שאם יברך בחצות, בבוקר ישכח שבירך ותהייה ברכות לבטלה.

אילו ידע דברי הראשון

טו. והראוני שכך כתב מהר"ח אור זרוע - מגדולי הראשונים, בנו של האור זרוע - בתשובותיו (סימן קא): אלו הברכות - ברכות השחר - לא נתקנו כי אם בהחליף הזמן, דהיינו כשיאיר היום שהוא זמן לכל אלו העניינים, אבל אם יש ביום או בלילה כמה פעמים וכו', לא תיקנו ברכה על ככה (הובא בילק"ו אר"ב ע"ג תשצ"ד). ולדבריו מי שיברך בחצות הלילה עושה ברכה לבטלה, כי לא תיקנו אז את הברכות, אלא רק כשיאיר היום. חיפשתי עוד פוסקים ראשונים, ולא כתבו כן מפורש. רבינו יוסף חיים לא ראה את מהר"ח אור זרוע, אלא רק הויכוח בין המקובלים, ובהגלות נגלות דברי הראשון, שזו ברכה לבטלה, יש לומר ספק ברכות להקל. ומה שכתב ברב פעלים שאין חיסרון אם יברך בחצות ולכן יעשה כהרש"ש ויברך בחצות, לא ידע שיש בזה חיסרון של ברכה לבטלה לדעת הראשון. מי שיראה את חבירו מברך ברכות השחר בחצות הלילה, יאמר לו: מה אתה עושה? כמו הרב רב פעלים. אבל אילו היה יודע מדברי מהר"ח אור זרוע, היה מושיב לברכה לבטלה. אם הוא עיראקי עקשן, לא ישמע לך... אבל אם הוא מקבל - יקבל האמת ממי שאמרה. ולכן ברכות השחר אין לברך עד שיגיע עמוד השחר.

התחיל בחיתר

טז. אדם שלומד בליל שבועות, והוא באמצע ענין, ומגיע זמן עלות השחר, האם צריך להפסיק מיד ולברך ברכות התורה? והרי אסור ללמוד תורה בלי להקדים ברכות התורה. בגמרא בברכות (י) מובא שנאמר על בלעם "יודע דעת עליון", כלומר שידע לכוון את הרגע שהקב"ה כועס, שנאמר "ואל זועם בכל יום", וזה רגע כמימריה, ואז רצה לקלל את ישראל ח"ו. התוס' (ד"ה שאלמלי) שואלים, מה כבר יכל לקלל ברגע אחד? ויש לומר "פָּלַם". אי נמי מאחר שהיה מתחיל לקלל בשעת הכעס, גם אם היה ממשיך אחר כך, היה מתקיים. התוס' כתבו תירוץ שני כי לא

ושמא כדעת האומרים שמועיל שומר. מרן שמע אותי, והסכים. וכך היינו עושים, ארוחת צהרים לפני מנחה.

ב) תקופת כהונתו של מרן זצ"ל כרב ראשי לישראל, לא היה מרבה ללכת עם הגלימה, והיה בא לבית כנסת היזידים עם הפראק וההמבורג. פעם כשהיה רב ראשי הלך לתת שיעור בישיבת לייקווד, והגיע לשם עם פראק והמבורג, שאל אותו ראש הישיבה הרב קוטלר: איפה החלוקה דרבנן? אמר: כשרואים שרב ראשי לבוש כמו ראש ישיבה מבינים שמתאים לבני תורה... מרן היה מגיע לישיבות למסור שיעורים, וכמה פעמים מסר שיעורים בישיבת 'קול יעקב' של הרב יהודה עדס, והייתי מתלווה אליו. וכשהיו מגיעים נדיבים, היה מגיע עם הגלימה בשבילים. אבל לאחר שגמר את כהונתו כרב ראשי, הקפיד יותר ללכת עם גלימה, וכששאלו אותו על כך, השיב, שבעלי בתים לא יחשבו: הנה, הרב הזה הגיע לדרגה גבוהה,

ניחא להם בתירוץ הראשון, ובדרך כלל הלכה כמו התירוץ השני. ולפי זה אצלנו, מדה טובה מרובה ממדת פורענות (שבת צ"ג, זמא ע"ג), אם לומד בלילה והגיע עמוד השחר, לא חייב להפסיק, שהרי ברכות התורה של אתמול - ערב החג - פטרו את היום ואת הלילה שלאחריו, והוא התחיל ללמוד בלילה בהיתר. יש מפלפלים שאין למדים מדברי אגדה (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), אבל כתבו הפוסקים שכל שאין סתירה מדברי הלכה, לומדים מדברי אגדה (ראה עין יצחק ח"א ע"ג ש"ג), וגם כאן למדים. ולכן מעיקר הדין אם הגיע עמוד השחר, יכול לגמור את הקטע, ואז יפסיק ויברך ברכות השחר וברכות התורה. ואת ברכות השחר יכול להשאיר לפני תפלת שחרית.

"והוא עומד עליהם"

יז. כדאי שהגבאי¹⁰ או רב בית כנסת ידפקו על התיבה ויזכירו לציבור: רבותי, הגיע עמוד השחר, תגמרו את הקטע ותברכו ברכות התורה, וגם להפסיק לאכול, ולשתות רק מה שמוותר. ויפסיקו לאכול, בורקס, אבטיח, מילון, וכן לשתות, קולה, מוץ תפוזים, טמפו, בירה לבנה ואפילו שחורה. אבל מותר לשתות תה קפה - מרן זצ"ל לא שתה קפה, הוא חי עם הפרסים שרגילים לתה... כי זה לצורך התפלה, שעל ידי כך מתעורר ומתפלל בריכוז. כמה קשה בתשעה באב וביום כיפור שלא שותים כוס קפה לפני התפלה.

ברכות התורה

יח. אנחנו הספרדים מברכים ברכות התורה אפילו כשכל הלילה היינו ערים, אבל האשכנזים עושים כמו שנהג החתם סופר (הובא בשו"ת נטע שורק ח"ו"ד סימן ס"ג, מנהיג החת"ס ע"ג מה), שהיה מחפש בליל שבועות מי שישן בלילה, שיוציא את כולם ידי חובה, והוא עומד בתיבה ומברך, ואמר כל העם אמן. אני זוכר כשהיינו בישיבה, היו בחורים שנרדמו, והיו קוראים להם לברך ברכות התורה, והיו נעשים אדומים כסלק... מצביעים עליו: במקום לשבת וללמוד הלך לישון... אנחנו הספרדים נמנעים מזה, שבביל מה לבייש אותו... וכל אחד ואחד מברך לעצמו.

ברכות השחר

יט. אשכנזי יכול לבקש מספרדי שיוציא אותו ידי חובת ברוכת התורה, וגם ברכות השחר, שהרי אנחנו הספרדים מברכים על מנהגו של עולם, כמו שמברך "המעביר חבלי שינה" למרות שכל הלילה היה ער, כי הברכה היא שבח לקב"ה על כך שברא את השינה בעולם. וכן מי שלא גר במושב אלא בעיר, ושם אין תרנגולים, למרות שלא שומע 'קוקוריקו' מברך "הנותן לשכוי בינה", כי מברכים על מנהגו של עולם, וכן שאר הברכות.

דעת מרן והאחרונים

כ. ולענין ברכות התורה, מרן השלחן ערוך (סימן פ"ג סעיף ב') כתב בזו הלשון: אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. ע"כ. ופירש המגן אברהם (שם ס"ק ב' ור"ה תצ"ד), שאם לא ישן בלילה אינו מברך בבוקר. אולם האחרונים פירשו את דברי מרן אחרת, שבמשך הלילה אם ישן שינת קבע, אפילו התעורר בעוד לילה, צריך לברך, אבל אין הכי נמי, אף אם לא ישן כלל, צריך לברך בעמוד השחר, כי התחלף היום. וכן כתב החיד"א בברכי יוסף (סי' מ"ו ס"ק ב'). וכן כתבו האליה רבה (סי' מ"ו ס"ק ט'), מהר"ם בן חביב (בשו"ת קול גדול סי' מ"ב), רבי יהודה עייאש בספר מטה יהודה (סימן מ"ז), רבי חיים פלאג"ר (מועד לכל חי סי' ח' אות כ"ג, פ"ג החיים סי' ט' אות ב'), וכן דעת הרש"ש (בנהר שלום ד"כ ע"ב). וכן הוא על פי דברי רבינו האר"י (שער הכוונות דף א'). וכתבו החיד"א ועוד אחרונים שכן מנהגו, וכתב התרומת הדשן שבמקום מנהג לא אמרין סב"ל. וכך מנהג הספרדים עד היום. לכן שאף אחד לא יבוא ויעורר: וכי אתם לא מפחדים מסב"ל, הנה המשנה ברורה (סי' מ"ו ס"ק כ"ה) כתב שיש לחוש לסב"ל. אבל אצלם באירופה לא היה מנהג לברך, ומה שאין כן אצלנו הספרדים שיש מנהג, וכל אחד ואחד "עדר עדר לבדו ישכון" (מבראשית לב, יז. ובמדבר כ"ג, ט), ומנהגנו - הספרדים, מרוקאים, תימנים - שכולם מברכים ברכות התורה בחילוף היום, למרות שהיו נעורים כל הלילה.

שינת קבע

כא. אדם שהלך לישון בשעה עשר, וקם באחת עשרה וחצי, ומרגיש שהלכה העייפות ויש לו כוח ללמוד, צריך לברך ברכות התורה. ובלבד שעלה למטה לישון, וזה נקרא שינת קבע, כמו שאמרנו בשיעור הקודם. המשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ד ט"ט) כתב שיש לחוש לכך ששינת קבע היא חצי שעה, וכן כתב הגר"ש אורבך

ופתאום הורידוהו מגדולתו. וזה ירפה את ידם שיאמרו: בשביל מה לשלוח את הבן שלי לישיבה, והרי גם אם יהיה רב עיר וכדומה, בסופו של דבר יורידו אותו. ולכן הלך עם גלימה להראות שאין דבר כזה, ויכולים לקחת רק תואר וסמכויות, אבל את התורה שאדם למד אי אפשר לקחת!

¹⁰ הגבאי הוא אחראי על הציבור, וצריך לדאוג שיהיה להם מזון וחשמל, בפרט בתקופה הזו שחם מאוד, ובפרט בני תורה שולושים כובע וחליפה כמו שצריך, אך אפשר להתפלל בלי מזוג. פעם לא היה חם ככה, ונהיה חור באוונן... הגבאי שדואג לזה זכות הרבים תלויה בידו. ולהפך...

בהליכות שלמה (הלכות תפלה, פ"ו ס"א), אבל ביביע אומר (ח"ח תאו"ח ס"ה) כתב על פי דברי הרא"ש (פ"ק דברכות ס"א יג, ובתש"ו כלל ד"א) ועוד, שכל שעלה למטה לישון ונרדם, או ששכב על ספסל, כמו הספסלים העתיקים של הספרדים שהיה עליהם מזרון, אפילו ישן כמה דקות, נחשב לו שינת קבע, ואם לפתע היתה אזעקה והתעורר, לפני שילמד יברך ברכות התורה. אבל אם נרדם על אצילי ידיו, על שלחן או על סטנדר, או הטו עצמו על ספסל, ולא השתטח, "ואני והנער להשתטח" ... זו שינת עראי, וכשקם אינו מברך ברכות התורה.

כמה שניות

כב. חכם אחד שיהיה בריא פסק הלכה לרבים, שאם ישן יותר מ-54 שניות, זו שינת קבע, וצריך לברך ברכות התורה. ומאיה זה יצא לו? הגמרא (סוכה כו.) אומרת לגבי סוכה, שאסור לישון אפילו שינת עראי חוץ לסוכה - אבל נמנום בעלמא כתב הרב פראנק במקראי קודש (סוכות א, פ"ו ס"ג) להתיר - וכמה שינת עראי? כדי הילוך מאה אמה. ואם שיעור מיל - אלפיים אמה - הוא 18 דקות (ש"ע ס"י תנ"ס ס"ב, יו"ד ס"י ס"ט ס"ו), ויצא שהילוך מאה אמה הוא 54 שניות. אבל באמת אין לדמות ברכות התורה לסוכה, כי בסוכה גזרו שלא ירדם ויבוא לשינת קבע (גמ' שם), ומה שאין כן בברכות התורה. אלא המדד הוא שאם עלה לישון ונרדם, יברך ברכות התורה. יש אומרים שצריך להחליף את הבגדים וללבוש פיג'מה¹¹ כדי שיחשב שינת קבע, אבל להלכה זה לא תלוי בבגד, וגם כשעלה למטה ונרדם עם בגד רגיל, נחשב שינת קבע וצריך לברך ברכות התורה. ומי שהלך לישון בשעה עשר ואחר כמה דקות התעורר ובירך ברכות התורה, ושוב הלך לישון וקם בשעה שלש, שוב יברך ברכות התורה, וזה על פי ספק ספיקא במצוה שלרוב הפוסקים היא מדאורייתא, ועיין ביביע אומר ח"ח (ס"ה אות ג).

קידוש בשבועות מבעוד יום

כג. בספר עמק ברכה (ד"ס"ט ע"ג) לרבי אברהם הלוי הורוויץ - היה לפני כ-420 שנה - ובנו השל"ה הקדוש, הובא חידוש בשם הגאון רבי יעקב פולק, שלא לקדש בליל שבועות עד שיהיה צאת הכוכבים ודאי, וביתיים ישירו שירים וכדומה, כי נאמר בתורה (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות תהיינה", והיינו שצריך שיגמרו כל ימי ספירת העומר, ואם יקדש מבעוד יום, נמצא שהוא מחסר ממי"ט ימי ספירת העומר ופוגם ב"תמימות".

תפלה מפלג המנחה

כד. העמק ברכה המשיך וכתב, ואל תשיבני ממה שאמרו בגמרא ברכות (כז,): רב צלי - התפלל - של שבת בערב שבת, רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. זאת אומרת, אדם יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה¹², ובערב שבת מקיים בזה מצות תוספת מחול על הקודש, וגם לא מכניס שבת מאוחר ומתרחק מהעבירה, כמו שהיה עושה רב¹³. ובשבת אם רוצה להתפלל ערבית של מוצאי שבת מפלג המנחה, כגון שהוא אונן לא עלינו שמת לו מת בשבת, ובשבת אין דין אוננות, ובמוצאי שבת יהיה אונן ולא יוכל להתפלל ולא לעשות הבדלה ולא שום דבר. אבל הוא לא רוצה להפסיד מצוות אלו, מה יעשה? בשבת אחר פלג המנחה יתפלל ערבית של חול, במנין או ביחיד, ויאמר בה "אתה חוננתנו", ועושה הבדלה מבעוד יום, ורק לא מברך על האש, וגם על הבשמים, כי הנשמה היתירה שלו עדיין לא יצאה... אלא רק ברכת הגפן וההבדלה. וכמוהו שיהיה שלא לעשות שום מלאכה קודם צאת השבת (ש"ע ס"י רצ"ג ס"ג). וכן מי שצריך לצאת לדרך, יש לו טיסה, במקום צורך מקילים לו להתפלל מוקדם, כמו שהיה עושה ר' יאשיה המובא בגמרא. וכתב העמק ברכה, שזה נאמר על תפלה, שאפשר להתפלל מפלג המנחה, שכן הגמרא (ברכות כז.) פסקה גם כחכמים וגם כרבי יהודה, דעבד כמור עבד ודעבד כמור עבד. אבל את הקידוש לא יקדים, כי נאמר "תמימות תהיינה".

כמה אחרונים

כה. יש אחרונים שכתבו כדברי העמק ברכה, ומהם בשו"ת משאת בנימין (בחדושי דנים שבסוף הספר, אורח חיים סימן ד) - היה קדמון מלפני מאות שנים - וכן המנן אברהם (סימן תצד סק"א) - לפני כ-350 שנה - האליה רבה (סק"ג), הפרי חדש (סק"א), השבות יעקב (סימן ב). הטורי זהב (ו"ט תצד) הוסיף, שמתאחרים מלהתפלל ערבית עד צאת הכוכבים, אבל העמק ברכה כתב מפורש שתפלה מתפללים מוקדם, ורק קידוש מקפידים לעשות אחר צאת הכוכבים. ובאמת תמוה לחלק בין תפלה לקידוש, שהרי בגמרא

שם דנו, ואמר קדושה והבדלה על הכוס או לא, ופשוט ממה שאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת, ואומר קדושה על הכוס, ומתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס. ואם כן מפורש בגמרא שאין הבדל בזה בין תפלה לכוס קידוש והבדלה.

במקום צורך יקדש מבעוד יום

כו. בספר יוסף אומץ (ס"ה תתג, עמ' קפז) - לרבי יוסף יוזפא, היה גאון אשכנזי לפני כ-400 שנה - הביא דברי העמק ברכה, וכתב: ולא ראיתי לרבנן קשיאי שמקפידים בדבר זה, ובפרט אלה שקוראים את כל הזוהר הקדוש והאידיא בליל שבועות ורוצים להספיק הכל, ולכן מותר לקדש גם בבין השמשות, כי מהתורה הוא לילה. ויש לבאר, שכיון שהלכה כרוב הפוסקים שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, ומהדין מקילים בבין השמשות לספור את היום הבא, אם כן גם לענין "תמימות" יש להקל בבין השמשות. וכן כתב בספר דגל מחנה אפרים (חאו"ח סימן ג) - יש עוד ספר בשם זה, והוא דרשות לנכדו של בעל שו"ת בית דין של ש"ת של שלמה. וכן כתב הגאון חלאב, בנו של רבי שלמה לניאדו בעל שו"ת בית דין של שלמה. וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג' (בנ"ח ס"ה אות כג), וכן כתב בשו"ת מלמד להועיל (ח"א א"ח ס"ה קח) - נולד לפני כ-180 שנה. להלכה במקומות אלו שאפשר לחוש לדברי האחרונים ולהמתין מלקדש עד לאחר צאת הכוכבים, נכון לעשות כן, אבל בארצות אירופה וכדומה - כמו בבלגיה וצרפת - שהשקיעה מתאחרת מאד בימי הקיץ, ובני הבית מצטערים לשבת ולהמתין עד הלילה, וגם זה גורם הפרעה לסדר לימוד התיקון בלילה, יש להקל להם לקדש ולסעוד מבעוד יום (יח"ד ח"ו ס"ו, חו"ע יו"ט עמ' שה, ילקוי ס"ה עמ' תרה).

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

Yitzchak Yosef
The Rishon LeZion Chief Rabbi of Israel
President of the Great Rabbinical Court

בס"ד, י"ח אייר תשפ"ד
ד"ר 1541-25

קריאת קודש

אל אחינו בית ישראל די בכל אתר ואחר, הי עליהם יחיד,

ידוע ומפורסם לכל גדול מעלת ויקרת חג שבועות יום מתן תורה, אשר בו היתה אחרות נפלאה בכלל ישראל, וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק (שמות יט, כב) "ויחן שם ישראל", שנצבו כולם כאיש אחד בלב אחד לפני ה' סיני על מנת לקבל את התורה. וטעמה זאת הקבי"ה אמר: הרי שעה שאני נוהן תרה לבני (ויקרא רבה ט, ט), ע"כ. נמצאנו למדים כמה חביבה וחשובה היא האחרות לפני הקבי"ה.

עוד אמרו חז"ל (שיר השירים רבה פרשה א פסקה כג): בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה, אמר להם: אני נוהן לכם תורתו הביאו לי ערבים טובים שתשמרוהו ואתנה לכם זכר, אמרו הרי בנינו עורבים אתנו, אמר הקבי"ה: הא וראי ערבים טובים על ידיהם אתנה לכם. הח"ד (תהלים ח, ג) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (להשביח אויב ומתנשם), ואין עוז אלא תורה. עכ"ל.

הנהגה עתה, נמצאים אני בתקופה קשה כאשר אויבנו ומבקשי רעתנו רודפים כל אשר בשם ישראל, יבונה, גם בחור גם בחולה, יונק עם איש שיבה, ונוכחים בעמנו ללא רחם, אמרו לנו ונבחרים למתן ולא זכר שם ישראל עז"ה (תהלים פג, ח). ולעצרתו הרב רבים מאחינו בית ישראל נפקדו מאתנו ועוד רבים נתנים בצרה ובשביה בידי המהכלים הארורים, ולאפי חילי ישראל מתרפים נפשם בשדות הקרב.

לכן תבין קודם בואת אל כל אחינו בית ישראל די בכל אתר ואחר, שנחננו כולנו שוב, "כאיש אחד בלב אחד" [כמובן בהפרדה מלאה עפ"י כללי ההלכה], יחד עם ילדי ישראל שהם הערבים למתן תורה, ובכח הפלגם להשיב את אויב ומתנשם, בכל הבחי כנסיות בכל פנויות חבל, ביום המסוגל יום מתן תורה, וכפי שתיקן בשעתו האדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל, ונעזר רחמי שמים ע"י אחרותו בתפלה להשייט בעצ פמיחת ההיכל וקריאת עשרת הברכות. ולאחר הקריאה יאמרו מספר פרקי תהלים, ביום זה שהוא יום ספירת דור המלך ע"ה, לישונת כלל עם ישראל. וכן אל כבוד לא ימאס תפלת רבים. והוא יתברך ישמע לקול הפלחנו ויחיש את נאולתנו. במהרה בימינו אמן.

בברכת ה' עוז לעמו יתן יי' יברך את עמו בשלום.

יצחק יוסף
הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

ורביע קודם הלילה, והאחרונים הסבירו עד צאת הכוכבים, ומרן זצ"ל תמיד היה מדבר על זה, וכמה כעס על לוח שנה שהוציאו באופקים וחיישו את פלג המנחה לפי השקיעה, שזה גורם לברכות לבטלה בתפלה ובקידוש.

¹³ פעם במוצאי כיפור הגיע זמן רבינו תם, עשינו הבדלה והתחלנו לאכול ולשתות, ומרן זצ"ל עדיין לומד. אמרנו לו: אבא, תשתה משהו. אמר: צריך להוסיף מחול על הקודש. הוא הוסיף על זמן רבינו תם, אבל זו חומרא. ולהלכה מקיימים מצוות תוספת שבת במוצאי שבת וכיפור, מיד אחר צאת הכוכבים, ותוספת זו אין לה שיעור (ש"ע ס"ה תרה ס"א).

¹¹ כמוהו פיג'מה צנועה, יש בחורים ששובשים בגד שינה קצר, אבל מאיה הדבר הזה יצא? בישיבה שלי לא הייתי מסכים לאף אחד שילך עם מכנסיים קצרות או טריקו קצר. הפיג'מה שהייתי הולכים, זה עם פסים של ג'יראקס... גם בשינה צריך שתהיה צניעות. פיג'מה חדשה, אפילו הביאו לו אותה מאמריקה או מעיראק... ונהנה ממנה, לא יברך עליה שהחיינו, כי זה לא בגד של כבוד, כמו גרביים ולבנים.

¹² לספרדים שעה ורבע קודם צאת הכוכבים, ולאשכנזים קודם השקיעה. חכם אחד ספרדי חיבר ספר ואמר שזה לא נכון, וגם לספרדים מחשבים קודם השקיעה, והמפליא שכתב כן בשם מרן זצ"ל. אבל מרן השלחן ערוך (ס"ה רס"ג ס"ד) כתב "מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה